

УДК 336.73

**Поліщук Є.А.,**

к.е.н., доцент,

доцент кафедри банківських інвестицій

ДВНЗ «Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана»

## **ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**АНОТАЦІЯ.** У статті визначено основні теоретичні підходи щодо інвестиційного потенціалу суб'єктів господарювання. Схарактеризовано його структуру.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** інвестиційний потенціал, економічний потенціал, інвестиційна привабливість, потенціал розвитку.

АННОТАЦИЯ. В статье определены основные теоретические подходы относительно инвестиционного потенциала субъектов хозяйствования. Дана характеристика его структуры.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инвестиционный потенциал, экономический потенциал, инвестиционная привлекательность, потенциал развития.

ANNOTATION. The main theoretical approaches of investment potential of enterprises are described in this article. Its structure was characterised.

KEY WORDS: the investment potential, the economic potential, the investment attraction, the potential of the development.

**Постановка проблеми.** Нині процес інвестування відбувається в умовах дефіциту довіри інвесторів. Це склалося тому, що інвестиційні ресурси передаються у користування в межах підвищеного ризику, а також через те, що часто інвестори не тільки не отримують запланованих та обіцяних дивідендів, а взагалі втрачають авансований капітал. Відновити довіру — значить збільшити інвестиційний потенціал підприємства, регіону, країни в цілому.

**Аналіз останніх публікацій.** Варто зауважити, що вході дослідження сутності «інвестиційного потенціалу» було опрацьовано низку наукових джерел, які торкалися цього питання. Серед них можна виділити праці зарубіжних і вітчизняних учених: Воробйова О.В., Зленко В.А., Леонов С.В., Малярець Л.М., Отенко І.П., Педченко Н.О., Ружицька Т.Д. тощо. Як бачимо, питання інвестиційного потенціалу досить широко досліджується науковцями, але деякі аспекти цього питання залишаються відкритими. У повній мірі все ще не розкритими залишаються структурні складові інвестиційного потенціалу регіону.

Потрібно зазначити, що дослідження сутності «інвестиційного потенціалу» для нас важливе з огляду на те, що в подальшому його потрібно оцінити, потім вирішити, яким чином його помножити, а зробивши це, як його зберегти.

**Постановка завдання.** Метою нашої статті є дослідження різних підходів щодо визначення «інвестиційного потенціалу», а також надання власного бачення цього поняття.

**Виклад основного матеріалу.** Аби досягнути суті «інвестиційного потенціалу» ми звернемо увагу на структуру економічного. Оскільки за ієрархією він є вищим.

Так, за Т.В. Ружицькою, щодо функціональної структуризації, то економічний потенціал підприємства складається з наступних компонентів: трудовий потенціал, структурними елементами якого є кадровий, інтелектуальний і підприємницький потенціал; виробничий потенціал, до якого належать: технічний, технологіч-

ний, природно-ресурсний, інвестиційний потенціал і потенціал матеріальних активів; інноваційний потенціал; організаційно-управлінський потенціал [1, с. 24]. Тобто, автор включає інвестиційний потенціал до виробничого.

Подібним за суттю є підхід І.П. Отенко, Л.М. Малярець. Вони виділили управлінську, організаційну та ресурсну структурну складову потенціалу підприємства. Тут блок ресурсних можливостей містить наступні види ресурсів: трудові, технічні, технологічні, фінансові й інформаційні. Запропоноване виділення блоків можливостей відповідає системі цілей підприємства, які направлені на: задоволення потреб індивідів, що входять в організацію; удосконалення структури організації до внутрішніх і зовнішніх змін; перетворення ресурсів для досягнення певного результату. Однак, тут відсутнє взагалі наявне виділення інвестиційного потенціалу, але методом виключення можна зрозуміти, що його у цьому контексті слід відносити до виробничого [2, с. 44].

Дещо іншу думку має Л.М. Малярець. На його погляд, необхідно виокремлювати виробничий потенціал, кадровий, фінансовий, інформаційний, інвестиційний, інноваційний, управлінський [3, с. 10]. Як бачимо, на відміну від попереднього науковця, цей ставить на один рівень і виробничий, і інвестиційний потенціал. На нашу думку, це цілком слушна ідея, оскільки інвестиційні можливості проявляються не тільки через виробництво. Це може бути надання послуг, у тому числі фінансового характеру.

Подібну точку зору має О.М. Яцкова. Вона розділяє економічний потенціал у розрізі системи матеріальних і трудових факторів на: засоби праці, робочу силу, предмети праці, трудовий потенціал, інвестиційний потенціал, природно-ресурсний потенціал, інноваційний потенціал [4, с. 252]. Як на нас, єдиним недоліком є те, що «засоби праці, робочу силу, предмети праці» все ж таки є ресурсами, тому й віднести їх можна було б до природно-ресурсного потенціалу.

Ю.Дорошенко також виділяє у системі «економічного потенціалу» такі структурні складові, як: трудовий, інвестиційний, природний та інноваційний [5].

Схожого підходу притримуються Г. Мерзлікіна та Л. Шаховська [6]. Вони також у структурі економічного потенціалу підприємства виокремлюють інвестиційний потенціал. Отож прихильників такого підходу достатньо.

За К.М. Нужним, економічний потенціал підприємства можна представити у вигляді сполучення таких структурних елементів:

виробничого, трудового, фінансового, управлінського й маркетингового потенціалів [7]. Хоча тут і не виділено окремо інвестиційного потенціалу, втім, автор розуміє в розрізі фінансового потенціалу і інвестиційний.

Так само і Є. Лапін у структурі економічного потенціалу виділяє: кадровий, виробничий, інтелектуальний, фінансовий, підприємницький, фінансовий. Кожен з перелічених він ділить ще на підвиди, зокрема, інвестиційний виокремлює у складі фінансового [8].

Ще на один підхід варто звернути увагу: коли економічний потенціал ставлять в один ряд з інвестиційним або ресурсним. Такий підхід простежується в публікаціях Б. Плишевського, А. Тодосійчука, Ю. Личкіна і А. Цигичко [1]. На наш погляд, це не зовсім коректно, з огляду на складність поняття «економічний потенціал», яке, наголошуємо, вміщує в собі інвестиційний і ресурсний потенціал.

Отже, ми бачимо, що дехто з дослідників відносять інвестиційний потенціал до виробничого у складі економічного, інші — до фінансового у складі того ж економічного, деякі, взагалі, ототожнюють економічний з інвестиційним потенціалом, а частина виділяє інвестиційний потенціал у розрізі економічного. Зауважимо, що такі різні думки виникли через характерні особливості об'єктів досліджень: дивлячись чим займалось підприємство. Так, якщо його діяльність була зосереджена виключно на виробництві, то інвестиційний потенціал вбачався в можливій кількості виготовленої та проданої продукції. Щодо суб'єкта господарювання ключовим видом діяльності якого було надання послуг, то можна сміливо відносити інвестиційний до фінансового потенціалу.

На нашу думку, ті науковці, які по ієрархії вниз рухалися від економічного одразу до інвестиційного, також мали рацію, адже тоді можна говорити про симбіоз виробничого та фінансового потенціалу у складі інвестиційного.

Однак, все ж таки, варто виділяти окремо від фінансового та виробничого інвестиційний потенціал у структурі економічного, оскільки саме він забезпечує розвиток підприємства та сприяє його зростанню. Саме він здійснює мультиплікаційний ефект: у сукупності ефективна реалізація інвестиційних потенціалів окремих установ приводить до економічного зростання в цілому в країні.

С.В. Леонов, досліджуючи проблему інвестиційного потенціалу банків, опрацювавши велику кількість літературних наукових джерел, виділив кілька підходів до визначення «інвестиційного потенціалу». Коротко їх схарактеризуємо у табл. 1.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ  
«ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ» ЗА С.В. ЛЕОНОВИМ [8]**

| Підхід       | Сутність підходу                                                                                                                                                                                                         | Прихильники підходу                                                                                                                                                                                                          |
|--------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ресурсний    | Сукупність ресурсів, наявних потужностей суб'єктів господарювання                                                                                                                                                        | Марголін А., Кембелл Р. Макконел, Стэнли Л. Брю, Бистряков А., Катасонов В., Белоусова Л., Бард В., Кармов Р., Лосева С., Зубкова В., Накивайло А                                                                            |
| Ринковий     | Інвестиційний потенціал отожднюється з потенційним попитом на ресурси на ринку капіталу                                                                                                                                  | Бочаров В., Іванов Г., Тумусов Ф., Басалов І., Колесніков О., Отенко І.                                                                                                                                                      |
| Ймовірнісний | Ймовірнісна можливість накопичення суб'єктом господарювання відповідного обсягу ресурсів для подальшого інвестування                                                                                                     | Резниченко В., Зурабов Е., Коуз Р., Зайцева Є., Мавриді К., Замогильний Д., Губанова О., Зенченко С., Шеметкіна М., Клімова Н., Трифілова А., Герасимов В., Мініна Л., Васильєв А., Покатасва К., Шулекіна О., Колесніков Є. |
| Результатний | Здатність до досягнення певної віддачі від використовуваних ресурсів незалежно від їх виду, або з позицій оцінки економічних результатів поточної та майбутньої господарської діяльності                                 | Бочаров В., Беломестнова І., Беломестнов В., Дікань Л., Колесніков Є.                                                                                                                                                        |
| Ємнісний     | Інвестиційна ємність (деяка гранична величина інвестицій), тобто здатність суб'єкта дослідження (території, підприємства, підсистеми тощо) «поглинати капітал», що залежить від ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів | Мироєдов А., Поверенов В., Чуб Б., Бард В., Бузулуков С., Дрогобицький І., Щепетова С.                                                                                                                                       |
| Структурний  | Структурний елемент потенціалів вищого порядку, зокрема — економічного                                                                                                                                                   | Борисенко А., Лапін Є.                                                                                                                                                                                                       |

Як бачимо, з наведеного дослідження С.В. Леонова, що значні наукові розробки у цьому напрямку існують. Сперечатися з ними також важко, оскільки підходи є настільки глибокими, що важко виділити щось нове. Втім, додати ми, на нашу думку, все ж таки щось можемо.

Так, до існуючих узагальнених підходів можна додати ще системний. Він характеризує інвестиційний потенціал з усіх боків, тобто, системно. Цей підхід полягає у тому, що «...це система взаємопов'язаних елементів: можливості інвестиційного розвитку; необхідні ресурси підприємства; спроможність до ефективного використання ресурсів з метою реалізації можливості інвестиційного розвитку» [9, с. 40].

Розглядають «інвестиційний потенціал» як систему й інші науковці. Вони стверджують, що це система, яка складається з таких «...елементів, як природні ресурси, трудові ресурси, інвестиційні вкладення, економічні умови тощо». На їхню думку, ці елементи перебувають у постійному взаємозв'язку між собою та знаходяться у постійній динаміці. Також вони виділяють три групи взаємозв'язків, які охоплює інвестиційний потенціал: економічні, технологічні, екологічні і соціальні [10, с. 68].

Професор С.Ф. Поважний і його колеги розглядають інвестиційний потенціал систему локальних (приватних) потенціалів. На їхню думку, до складу таких потенціалів входять: природно-сировинний, виробничий, споживчий, інфраструктурний, інноваційний, трудовий, інституційний, фінансовий [11].

Між іншим, науковці Л. Дікань, Є. Колесніков [12] також вважають, що це «...система сукупності інвестиційних ресурсів», утім, С.В. Леонов, як ми бачимо, відносить до результатного підходу, оскільки у першоджерелі є важливим момент досягнення певного результату.

Але, якщо брати до уваги структурний підхід і порівнювати його з системним, то вони є суперечливими. Так, структурний передбачає віднесення до економічного потенціалу інвестиційний та інші потенціали. Так, якщо звертатися до суті системного підходу, то інвестиційний вміщує в собі вже згадані інші потенціали (ресурсні, виробничі, технологічні, інтелектуальні, інноваційні) і навіть той же економічний.

Утім, взаємовиключати ці підходи не варто. Якщо врахувати ієрархію потенціалів, то ми притримуємося тієї думки, що відправним пунктом є власне «потенціал», далі «економічний», а вже потім «інвестиційний». Тобто, ми погоджуємося із представниками структурного потенціалу.

Очевидно, що «науковці-системники», говорячи про елементи інвестиційного потенціалу, мали на увазі ті ресурси, які безпосередньо беруть участь в інвестиційному процесі. Тобто, без яких неможливе здійснення інвестиційної діяльності. Хоча з таким підходом порушується та структура дослідження, що ми вище

розглядали відносно економічного потенціалу: під ним на одному щаблі із інвестиційним стоять інші потенціали.

Ті інші потенціали, головним чином, входять до складу до економічного. Звідси випливає, що економічний та інвестиційний відносно один одного рівні. Виходячи з цього, ми приходимо до висновку, що ці два поняття можна ототожнювати.

Є й інший бік структурного підходу: професор Н.П. Резнік виділяє інвестиційний потенціал у складі такого інтегрального показника як інвестиційна привабливість. При цьому він вважає, що інвестиційний потенціал враховує макроекономічні характеристики, насиченість територій, галузей і підприємств факторами виробництва, споживчий попит населення та інші параметри. Іншою складовою інвестиційної привабливості є величина інвестиційного ризику, що показує вірогідність втрати інвестицій і доходу від них [13].

Розглянувши різні підходи щодо «інвестиційного потенціалу», ми пропонуємо виділити також так званий вартісний підхід. Так, на думку Ю.В. Лютиги, інвестиційний потенціал відображає вартісну характеристику інвестиційних можливостей і привабливості підприємства, що вимірюється сукупністю інвестиційних ресурсів і забезпечує задоволення матеріальних, фінансових, інтелектуальних потреб відтворення і розвитку капіталу. Начебто, цей підхід можна віднести і до ймовірнісного, й до ресурсного, але повернімося до так званого «золотого» правила інвестування: багатство створюється у тому випадку, коли ринкова вартість продукції перевищує ринкову вартість витрат, тобто тоді коли інвестиція варта більше, ніж вона коштує. Очевидно, що при цьому інвестиційний потенціал має місце тоді, коли вартість його ресурсів перевищує ринкову вартість витрат у контексті задоволення різних потреб.

Нестандартним є також наступний підхід: інвестиційний потенціал підприємства є реалізацією принципів існуючої інвестиційної політики, що визначає характер і динаміку інвестиційної діяльності.

У науковій літературі можна також знайти визначення «потенціал розвитку». Розглянемо можливість ототожнення цих понять.

Так, Н. Педченко у своїй статті визначила, що це властивість носія піддаватися змінам, які забезпечать посилення існуючих або появу нових властивостей, які можуть бути додатково створені у розмірах, обмежених природними, організаційно-технічними та загальноекономічними умовами. У цьому випадку авто-

ром потенціал розвитку розглядається з позиції окремої властивості потенціалу підприємства як економічної системи виявляти себе в певних умовах. На наш погляд, така позиція є цілком прийнятною. Адже інвестиційний потенціал — це мірило ймовірного розвитку суб'єкта господарювання.

Пропонується розглядати потенціал розвитку як певний баланс внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що забезпечує невичерпні можливості успішного регулювання розвитку підприємства [15]. Такий підхід є досить широким і потребує уточнення в частині «...можливості успішного регулювання». Отже, нам важко визначити, чи такий зміст поняття можна порівнювати інвестиційним потенціалом.

На думку О.Ю. Лашенко, ефективне функціонування підприємства і високий потенціал його розвитку в майбутньому гарантований за рахунок ефективного управління персоналом і забезпечення на цій основі кадрової безпеки як підсистеми загальної системи економічної безпеки підприємства [16]. Утім, такий підхід є вузьким і зосереджений лише на кадровому питанні. Це дає підстави, на нашу думку, стверджувати, що це не потенціал розвитку, а не що інше як трудовий. Отож прирівнювати його з інвестиційним є недоречним.

Є також думка стосовно того, що потенціал розвитку — це поєднання людських та інноваційно-інвестиційних ресурсів [17]. Така точка зору демонструє нам те, що інвестиційний потенціал є частиною потенціалу розвитку. І ми приймаємо такий підхід. Утім, для повноти картини слід було б згадати, що потенціал розвитку неможливий без ресурсного, виробничого, організаційного потенціалу.

Як бачимо, потенціал розвитку — досить глибоке за змістом поняття, та повертаючись до питання про ототожнення інвестиційного та потенціалу розвитку, варто зауважити, що це різні поняття: потенціал розвитку ширше за змістом і неможливий без інвестиційного. Тобто останній — це важлива складова першого.

**Висновки з проведеного дослідження.** Отже, дослідивши різні підходи та бачення інвестиційного потенціалу, ми вважаємо, що інвестиційний потенціал суб'єктів господарювання — структурний елемент економічного потенціалу, що передбачає наявність потрібного обсягу власних ресурсів, можливість залучення та здатність обслуговування зовнішніх ресурсів у ході реалізації інвестиційного процесу.

У подальшому планується здійснити наукові дослідження стосовно інвестиційного потенціалу небанківських фінансових установ.



## Література

1. Ружицька Т.Д. Сутність та складові поняття «економічний потенціал підприємства» // Вісник Хмельницького національного університету. — № 5. — 2009. — Т. 2. — С. 23—28.
2. Малярец Л.М. Формализованное представление стратегического потенциала предприятия / Л.М. Малярец, И.П. Отенко // Научно-технический сборник ХГАГХ «Коммунальное хозяйство городов». — 2000. — №24. — С. 43—51.
3. Малярец Л.М. Проблемы методологии анализа стратегических возможностей предприятия [текст]: / Л.М. Малярец, И.П. Отенко // Матеріали Четвертої міжнародної конференції «Наука і освіта». — 2001. — Том 4. Економічні науки. — Дніпропетровськ — Дніпродзержинськ — Харків — Черкаси — Житомир, 2001. — С. 10—11.
4. Яцкова О.М. Обґрунтування віднесення водогосподарського комплексу до складу інтегрованих природних монополій/ О.М. Яцкова // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону. — Вип. XVII. — №3. — 2011. — С. 251—256.
5. Дорошенко Ю.А. Экономический потенциал территории / Ю.А. Дорошенко. — СПб.: Химия, 1997. — 237 с.
6. Мерзликина Г. С. Оценка экономической состоятельности предприятия : монография / Г. С. Мерзликина, Л. С. Шаховская. — Волгоград : ВолгГТУ, 1998. — 220 с.
7. Нужний К.М., Бобкова О.Ю. Сутнісна характеристика економічного потенціалу підприємства / К.М. Нужний, О.Ю. Бобкова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Європейська наука ХХІ века–2007», 16–31 мая 2007 г. Т.3. — Днепропетровск: Наука и образование, 2007. — С. 727.
8. Леонов С.В. Інвестиційний потенціал банківської системи: методологія формування та використання: дис. докт. екон. наук : 08.00.08 / Леонов Сергій Вячиславович. — Суми, 2009. — 451 с
9. Шелест О.Б. Теоретичні аспекти формування структури інвестиційного потенціалу авіатранспортних підприємств / О.Б. Шелест // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. — Вип. 7 (26). Ч. 3. — Луцьк, 2010. — С. 34—42.
10. Жулавський А.Ю., Кобушко Я.В. Фактори відтворення інвестиційного потенціалу регіону / А.Ю. Жулавський, Я.В. Кобушко // Економічний простір. — №45. — 2011. — С. 64—74.
11. Поважний С.Ф. Інвестиційний потенціал регіону: сутність та умови використання [Електронний ресурс] / С.Ф. Поважний, С.І. Севостянова, Г.О. Ніколенко. — Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/znpdduu/du/2011\\_194/a.htm](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpdduu/du/2011_194/a.htm)
12. Дікань Л.В. Сучасні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал» [Електронний ресурс] / Л. В. Дікань, Є. В. Колесніков. — Режим доступу: <http://e-lib.gasu.ru/vmu/arhive/2004/01/70.shtml>.

13. *Резнік Н.П.* Засади формування інвестиційного потенціалу агро-промислового комплексу держави/ Н.П. Резнік // Інноваційна економіка. — №10. — 2012. — С 14—16

14. *Педченко Н.* Потенціал розвитку підприємства як системна властивість розвитку підприємства / Н. Педченко // Економічний аналіз. — 2011. — Вип. 8. Ч. 2. — С. 37—46.

15. *Сущенко Р.В.* Роль науки в подоланні проблем та суперечностей державного регулювання розвитку залізничного транспорту [Електронний ресурс] / Р. В. Сущенко. — Режим доступу: [www.nbuv.gov.ua/e-journals/P. V. Сущенко](http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/P. V. Сущенко). — Режим доступу: [www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2008](http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2008).

16. *Лашенко О.Ю.* Кадрова безпека як підсистема в системі економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] /О. Ю. Лашенко // Режим доступу: [www.nbuv.gov.ua/ejournals/PSPE/2007](http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/PSPE/2007).

17. *Зленко В.А.* Становлення та розвиток економічних відносин в аграрному секторі України: історико-науковий аналіз [Електронний ресурс] / В. А. Зленко // Історія науки і біографістика. — 2007. — № 1. — Режим доступу: [www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009](http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009).

Стаття надійшла до редакції 16.12.2012